

CA LA DONA

**DEL
RACISME
NI
L'OMBRA**

del racisme, ni l'ombra

Mentre caps i representants de govern dels països de l'Europa Comunitària es reuneixen amb gran solemnitat per acabar de perfilar l'Europa del 92, dia a dia es fan més paleses les misèries que aquesta Europa està generant; n'hi ha una que és terrible: el racisme.

El racisme, però, no és un fet nou a Europa. Deixant ja de banda els antecedents històrics, Europa té una llarga i dolorosa tradició de rebuig i discriminació contra els i les treballadores de les minories ètniques. Ara bé, des de fa uns mesos s'està produint tot un seguit de fets que són especialment preocupants. Ens referim als constants brots de violència xenòfoba, entre els quals caldria destacar com a particularment greus els que s'han donat a Alemanya contra els albergs de refugiats i immigrants, i a l'ascens dels partits d'extrema dreta, molts dels quals fan del racisme i la xenofòbia un dels seus principals eixos vertebradors. En aquests sentit podríem ressaltar els resultats electorals del Partit Liberal (nacionalista d'extrema dreta) a l'Alta Àustria, on no fa gaire va aconseguir un 17% dels

vots, triplicant la seva força respecte a les eleccions del 85. Pel que fa a l'Estat Espanyol i a Catalunya també podríem citar una llarga llista d'agressions. Com a més sagnants assenyalarem els fets de Mancha Real i les agressions dutes a terme per alguns skins heads a Barcelona, que en menys de quinze dies han assassinat un transvestit i un pidolaire.

Esbrinar les raons que han motivat aquest ascens de racisme requeriria una anàlisi que sobrepassa el marc d'una editorial. Tanmateix voldríem denunciar tres factors que sens dubte en serien cap-i-causa.

En primer lloc hi ha les contradiccions que genera l'ostentosa Europa del 92, és a dir, la recessió econòmica i el conseqüent atur i pobresa. En aquest context, l'odi als sectors treballadors de les minories ètniques o immigrants, a qui es responsabilitza de bona part dels mals de l'anomenada població autòctona, sol servir per canalitzar un seguit de frustracions i ansietats, cosa que al sistema li va prou bé, atès que així no es posen en qüestió les seves pròpies limitacions.

D'altra banda, cal fer esment de les polítiques dels països comunitaris en matèria d'immigració, que no fan sinó permetre la sobreexplotació i legitimar la marginació d'aquests sectors, deixant-los així en una situació d'àmplia indefensió que propicia el fet que esdevinguin el punt de mira de tota mena d'atacs i arbitriats.

Finalment, cal no oblidar la més o menys soterrada incitació al racisme que es va promoure des dels alts estaments i els mitjans de comunicació arran de la Guerra del Golf.

Així doncs, veiem que l'Europa del 92 no té cap escrúpol a fer de botxí dels més dèbils. Davant d'això nosaltres no podem restar impassibles mirant-nos-ho des de la banda dels vencedors. I no només perquè sabem que el racisme sol venir aparellat amb el sexisme i l'homofòbia, sinó perquè seria vergonyós que la nostra lluita per acabar amb la discriminació i l'opressió oblidés la cruel realitat a què s'han d'enfrontar milions de dones i homes a Europa. Cal, doncs, que continuem trencant barreres contra l'opressió i que fem una profunda reflexió per tal d'incorporar al nostre pensament i a la nostra pràctica quotidiana tots aquells elements precisos per denunciar i acabar amb aquesta sòrdida realitat.

LES DONES NO ESTÀVEM

A continuació, i a petició de totes vosaltres que tant ens estimeu i a les quals ens devem, us hem traduït la ponència d'Emilce Dío, MORBIDITAT FEMENINA DIFERENCIAL, presentada al Simposi sobre Mujer y Calidad de Vida que va tenir lloc a Barcelona els dies 25 i 26 d'octubre de 1990.

Emilce Dío Bleichmar és psicoanalista i directora del Seminario de Estudios de la Mujer de ELIPSIS de la Universidad Pontificia Comillas de Madrid. És autora de diversos llibres entre els quals hi ha El Feminismo Espontáneo de la Histeria i La depresión en la mujer; justament la ponència que teniu més avall versa sobre la depressió en la dona.

TAN EQUIVOCADES

Morbiditat femenina diferencial

Predisposició de la dona a la depressió

Hem vist que els motius invocats per les mateixes dones per explicar el seu malestar no sembla que tinguin a veure, en general, amb circumstàncies extraordinàries, fortuïtes, contingents en les seves vides; tampoc, fonamentalment, amb fets traumàtics (sense excloure els casos en què efectivament aquests factors hi són presents), sinó amb raons més quotidianes, més comunes, més pròpies de l'existència corrent.

¿Quina és llavors la predisposició, l'especial vulnerabilitat que tenen les dones per deprimir-se? ¿Hem de descartar el que elles diuen, les seves queixes, les reiterades lamentacions, o, a l'inrevés, és possible donar crèdit científic al que afirmen? Per intentar contestar aquest interrogant un nombre important de professionals que treballen en el camp de la salut mental, sensibilitzat per les queixes que sen-

tien de les dones, es va posar a la feina i va començar a investigar factors de la quotidianitat, de la vida corrent de les dones depressives. Les troballes, que responen als mètodes més rigorosos i objectius de comprovació, donen suport a les queixes femenines.

Les dones no estaven tan equivocades

a) Importància de la intimitat

Hi ha una evidència creixent de la transcendència que tenen els problemes de la parella i les falles en la intimitat, pel que fa a les causes de la depressió en les dones. En un minu-

ciós i valuós estudi de posta al dia de la informació acumulada, els psicòlegs canadencs Barnett i Gotlib, conclouen que són les dones qui en major proporció pateixen de depressió pels problemes de parella. En aquest treball es posa especial èmfasi en distingir els problemes de parella que han actuat com a causa de la depressió, dels casos que aquests problemes poden acompanyar i reforçar una depressió prèvia, o que es desencadenin com a efecte i conseqüència de les depressions (que hem assenyalat en l'apartat de depressions encobertes). Les dades disponibles permeten afirmar que els conflictes afectius amb les parelles són el motiu més freqüent de l'origen de la depressió en les dones. Quant al divorci, els percentatges de divorci en les parelles amb un membre depressiu és vuit vegades més gran que en les parelles en què no es dona aquest símptoma. Però el que crida l'atenció, és que en aquells casos en què el marit era el depressiu, la teràpia aconseguia equilibrar la parella, no era

així quan el membre depressiu era la dona, ja que el marit rarament suportava la situació. Les conclusions suggereixen que les dones són més tolerants amb la depressió de la seva parella que els homes.

Aquestes troballes se sumen a l'experiència clínica de psicòlegs, psiquiatres i psicoanalistes sobre els motius pels quals les dones se senten inclinades a demanar una consulta; els motius giren al voltant de:

- problemes de relació en la parella
- amença de pèrdua de la parella
- ruptura amorosa
- solitud
- problemes en les relacions familiars

b) Vulnerabilitat a la pèrdua

Un segon cos d'estudis portat a terme ha indagat sobre les condicions o tendències psicològiques que es troben amb més freqüència en les persones que pateixen depressions. Aquestes tendències són: *dependència i restricció social*. Però, ¿què s'entén per dependència? Una paraula i un concepte tan usual que una ja no sap amb precisió de què estem parlant. ¿Dependència econòmica, dependència emocional, dependència sexual, dependència intel·lectual?

La dependència crucial en la causa de la depressió és la dependència del judici de l'altre per al manteniment de l'autoestima, un matis o component de la dependència emocional. Com més una persona depèn d'una altra en forma exclusiva o gairebé exclusiva per a la regulació de la pròpia autoestima, més planer té el camí per a la depressió. Les vicissituds de la relació i l'eventual risc de pèrdua provoquen constants i intenses fluctuacions en l'autoestima que originen gran part de les manifestacions depressives: mal humor, desgan, irritabilitat, tristesa.

La *restricció social* es refereix bàsicament a la situació en què una persona fa un únic paper, només un tipus d'activitat central en la vida, o al fet que es trobi molt aïllada i amb poca participació social o familiar. La importància d'aquests factors es deu al fet que redueixen les fonts d'aliment i manteniment de l'autoestima. La restricció social col·loca la persona en la mateixa condició d'un país que tingués només un producte o només una mercaderia per intercanviar: qualsevol vicissitud de la matèria primera o qualsevol problema en la comercialització d'aquesta matèria passa a ser catastròfic.

Com a conseqüència d'aquestes característiques -més gran dependència a poques o a una única figura significativa, i vida restringida a poques activitats i relacions-, les persones són més vulnerables a la pèrdua. Se senten insegures en els seus vincles, tenen por a perdre'ls, i quan passa això es deprimeixen amb summa facilitat.

Feminitat i depressió

Ara bé, el que aquestes dades permeten comprovar és el que algunes dones del camp de la salut mental vénen reiterant des de fa una mica menys d'una dècada: que *els factors psicosocials que porten a la depressió no són sinó l'esperit mateix de l'estereotip de la feminitat*. Per tant, una evidència s'imposa: la necessitat d'estudiar i posar en relació les condicions que predisposen a la depressió i els models de feminitat i masculinitat vigents.

Els innumbrables estudis sobre papers portats a terme per investigadors de diversos àmbits de les ciències socials -educació, psicologia, sociologia- tipifiquen la feminitat i la masculinitat en

termes de dues grans categories: a) feminitat: papers emocionals; b) masculinitat: papers instrumentals.

Els trets que descriuen el model de feminitat més generalitzat són els següents: sensibilitat, complaença, dolçor (absència d'agressivitat i competència) passivitat, obediència, necessitat de contacte afectiu, dependència, fragilitat. Mentre que la masculinitat es caracteritza per: activitat, fermesa, capacitat per enfrontar el risc, autonomia, decisió, autoconfiança, força.

La correlació entre els trets que defineixen la personalitat depressiva i els que caracteritzen la feminitat permeten elaborar el següent quadre

DEPRESSIÓ

Dependència
Passivitat
Falta de fermesa o assertivitat
Gran necessitat de suport afectiu
Baixa autoestima i indefensió
Incompetència

Perfil de risc més gran

Les dones que reuneixen els següents atributs són les que presenten una vulnerabilitat més gran a la depressió:

- a) l'estereotip de la feminitat amb absència de tot atribut positiu de masculinitat (ambició, confiança en si mateixa);
 - b) presència dels atributs més negatius de la feminitat (dependència i submissió);
 - c) absència dels atributs positius de la feminitat (simpatia i disponibilitat per suavitzar).
- Finalment, de la convergència de totes les dades que disposem actualment -

FEMINITAT

Dependència
Passivitat
Falta de fermesa o assertivitat
Gran necessitat de suport afectiu
Com a efecte es desenrotlla
baixa autoestima, indefensió i
Incompetència

Com veiem la superposició és significativa. A més, encara s'hi aporta una precisió més gran, les troballes són més contundents sobre un tipus especial de dona -la dona tradicional-, el que actualment en la literatura acadèmica es denomina estereotip de la feminitat. Són les dones que en més gran mesura presenten trets de caràcter d'impotència, incompetència i depressió.

Treballs portats a terme a Canadà, E.U.A. i Suïssa, descriuen amb minuciositat com són i com viuen les dones que són definides com a "tradicionals". Com més estereotipada sigui la seva feminitat en aquests termes, més gran és la predisposició a la depressió, mentre que trets de la masculinitat i la mateixa masculinitat prevenen contra la depressió. Aquesta relació ateny proporcions més grans en dones de la població rural i camperola.

Com a contrapartida, considerant la masculinitat com un conjunt de trets de personalitat, aquelles persones que desenrotllen trets de caràcter tipificats com a més masculins estaran més allunyades del perill de patir una depressió.

DEPRESSIÓ

Passivitat
Falta de fermesa o assertivitat
Gran necessitat de suport afectiu
Baixa autoestima i indefensió
Incompetència

MASCLINITAT

Activitat
Assertivitat i agressivitat
Capacitat de prendre riscos i decisions
Com a efecte es desenrotlla
alta autoestima, seguretat i
Competència

MALA TARDOR

¡Quina tardor més espantosa! Quan anàvem a tancar aquest *Butlletí*, encara sota l'impacte de la mort de M. Aurèlia Campany -la Mari Chordà ho expressa molt sentidament en algun racó d'aquest *Butlletí*-, ens assabentem de la mort, enmig de la vida, de Montserrat Roig.

La tardor té tendència a ser horripant, però aquest any, realment, ho és més que mai. Difícil és enfrontar-nos amb la idea de la mort, amb la mort mateixa; difícil ha estat enfrontar-nos amb la mort de M. Aurèlia, tot i que ja era una dona gran, entrada en una vellesa lluminosa, però que, com deia ella, té un defecte i és que s'acaba.

Més difícil ens és, encara, admetre la mort de Montserrat Roig que hagués hagut de riure i viure molts anys més,

hagués hagut de conjuminar molts més articles, hagués hagut d'escriure molts més llibres...

Se n'han anat dues dones exemplars en les seves postures ètiques. Aquesta tardor, i a marxades forçades, ens estem quedant sense mares i sense germanes.

E. LI.

LES DONES NO ESTÀVEM...

tiva al voltant de la intimitat en els vincles afectius, juntament a la por de la pèrdua d'amor i a l'abandonament. Són trets psicològics subjacents als comportaments que després es tipifiquen com a desitjables per a la dona: dependència, gentilesa, obediència, submissió.

2. -La personalitat femenina corrent, la dona ja formada, ha estat preparada per funcionar psicològicament com una nena, cosa que vol dir que no està capacitada per a una vida totalment autònoma, encara que desenrotlli les qualitats psicològiques suficients -el paper maternal- per fer-se càrrec del desenvolupament psicològic i de la criança d'altres. Aquesta dependència d'altres adults i la prestació de serveis de cura determina una regulació més inestable i fluctuacions més grans de la seva autoestima.

3. -Els costums socials exerceixen un poderós efecte sobre el desenvolupament de l'agressivitat. En les dones s'estimula la passivitat, amb la consegüent tendència a la impotència i es desencoratja l'activitat i l'exercici del poder, es crea d'aquesta manera un tipus d'ideal del Jo que valora el sacrifici i la prestació de serveis.

4. -Els problemes derivats de la identificació amb una dona -la mare- que també és depressiva per haver desenrotllat una identitat marcada per l'estereotip d'un paper, i per haver estat sotmesa a les condicions de vida que sostenen la desvalorització, la impotència i la limitació d'oportunitats de les dones.

¿Hem d'avergonyir-nos de la nostra depressió?

Les dones que treballem en el camp de la salut mental tenim la responsabilitat i l'imperatiu de posar en relleu una monumental paradoxa humana: el paper maternal conté els components essencials perquè el cos es transformi en un ser pensant, és a dir, en un ser humà. les mares són les dipositàries del futur de totes les generacions, a elles, se'ls encarrega, se les responsabilitza de la bona salut integral del futur heroi. Es confia en les seves capacitats emocionals, en la seva empatia i disponibilitat. En absència d'aquestes condicions la criatura creix poc i torta. Però aquestes capacitats, sense les quals és impossible qualsevol tipus de desenvolupament humà -capacitat de donar vida, de crear benestar, de contacte i comunicació, de fer possible l'encontre humà, d'animar l'ànima perquè l'esperit se senti pletòric d'energia i vulgui sortir a córrer i conèixer món-, resulta que no han servit perquè les dones presentem -com a mínim- menys propensió a la depressió. Cal un treball de reapropiació, de millor utilització d'aquestes capacitats tradicionalment femenines, ja que ni la tradició, ni les llegendes, ni les mateixes dones recorden que, algun cop, aquestes capacitats han estat al servei de les mateixes dones. Cal produir un canvi en l'orientació de la prestació de serveis i la mateixa dona ha de ser no només la que els prodiga, sinó, i sobretot, la que els rep.

Emilce Dío Bleichmar

Al proper 1992 coincidiran a l'Estat Espanyol un seguit de celebracions: Olimpíades; Expo de Sevilla; Madrid, capital cultural d'Europa; reunió de presidents llatinoamericans; Vè Centenari...

Totes aquestes celebracions ens convertiran en l'aparador mundial del nou model de capitalisme. Un model que es presenta com a única via intel·ligent, realista i moderna de progrés de la humanitat.

Competència, capacitat tecnològica i nivell econòmic seran la nova religió. Seria bo que ens fixéssim en un fet no gens banal: la majoria de la gent col·labora i viu amb entusiasme tot aquest circ.

Sense especular massa, salta a la vista que el 92/93 arriba de la mà d'un missatge que ha calat entre la gent: l'única sortida és ser del primer món, sense dubtar-ne, és formar part d'un equip de primera divisió. Així, al 92 ens en sortirem, de pobres.

Evidentment no serà el mateix gaudir-ho des del poder i la capacitat d'especulació que des de la banda de la gent treballadora.

Però aquest muntatge desmesurat aconseguirà que gairebé tothom s'ompli la boca i el cor per dir que el Palau Sant Jordi és el més gran del món o que, per fi Barcelona tornarà a ésser l'avantguarda del progrés. I de pas, això ajuda a obviar que aviat Barcelona comptarà amb les mateixes bosses de misèria que la ciutat de Nova York.

Amb tot això vull ressaltar la complexitat i la identificació de molta gent amb l'esdeveniment.

Tot aquest seguit d'ostentacions i de celebracions són, en part, la necessitat d'una imatge digna que ens permeti formar part de l'ídol del nostre temps: *El mercat únic europeu*, construcció emblemàtica del capitalisme. Aquest és l'objectiu: formar part d'una Europa forta i rica, que reforça els valors eterns. Hi ha gent que ha arribat a creure que aquesta entrada representa l'esperança de millorar en el terreny de les llibertats, en la igualtat d'oportunitats entre dones i homes, en el sistema educatiu, sanitari o cultural. Però, sense entrar ja en la quantitat d'explotació i misèria que això suposa sobre les espatlles del tercer món, mirant tan sols portes endins, podem fixar-nos en les dones suïsses, que des del paradís de la democràcia, van decidir fer una vaga general i denunciar la brutícia que hi ha darrera del capitalisme més avançat. Fartes de rebre promeses d'igualtat per part del govern de les xocolatines i els rellotges perfectes, fartes de cobrar sous fins i tot un 30% més baixos que els dels homes. A Suïssa, el paradigma del món occidental. Un país, diuen, que cal que imitem.

I ara passem a mirar-nos el 92 des

de la perspectiva de la gent que penssem que no representa el millor dels moments ni el millor dels mons possibles.

Vivim en un temps on sembla una dèria el fet de criticar i de mirar la cara punyent de les coses; on sembla ressentiment parlar de l'altra cara de l'Europa rica; on està "de mode" criticar els valors amb què s'està construint aquest primer món. Aquest temps que, d'altra

dir que és el responsable de protegir Europa del flux migratori de la gent del nord d'Àfrica i d'Amèrica Llatina. Per això, a partir de 1975 es comença a introduir normes restrictives als drets de la gent immigrant que culminen a l'any 1985 amb la *Llei d'estrangeria*, marc legal amb el qual es limita la presència d'immigrants al nostre país. El govern del PSOE ha assumit tan bé aquest paper de policia del sud que hi

Missionary position (la posició del missioner), 1985 Sonia Boyce

banda, produeix tanta infelicitat, tanta soledat urbana, relacions insolidàries i competitives entre la gent. Potser fóra bo fer una crítica implacable a la civilització.

Encara som a temps de canviar de direcció i ser capaces de sentir-nos revoltades contra aquesta bogeria urbana que ens volen vendre i que només porta a la depressió solitària i a la destrucció de totes les opcions que no són les de la majoria. Cal dir que tant en la depressió com en la persecució obstinada de l'homogeneïtat, tristament, ja estem aconseguint un bon nivell europeu.

D'altra banda és bonic escoltar en les trobades dels governs comunitaris declaracions contra la xenofòbia i el racisme, però és difícil que ens enganyn i menys a la gent que pateix directament la seva política. Els països rics es neguen a recollir els naufragats d'un naufragi que ells mateixos han provocat i del qual s'han enriquit. Si els accepten els condemnen a viure en la marginalitat, en situacions desconegudes per a la majoria de la població autòctona.

A tots els països d'Europa s'està enduint la política repressiva contra els immigrants. Això respon a les directrius emanades de les reunions de ministres dels governs occidentals. D'un costat tendeixen a difuminar les fronteres entre ells i, d'un altre, tanquen en banda l'admissió de ciutadanes i ciutadans del mal anomenat tercer món.

A l'Estat Espanyol, en aquestes reunions europees, se li ha atribuït el paper de gendarme del sud. Això vol

ha afegit decrets tan indignes com l'establiment de visats per a la immigració magrebí, cubana, etc. Aquesta política legislativa va acompanyada d'un augment de racisme i xenofòbia. S'exalten valors com ésser europeu, occidental, blanc, civilitzat (millor que blanca i civilitzada) i, evidentment, heterosexual. S'envien missatges subtils de menyspreu per altres països, civilitzacions o cultures. Així, l'atmosfera racista queda assegurada i es va estenent com una malaltia social (Mancha Real, Premià...). Al capdavant, fins i tot els impulsors s'espanten de tantes manifestacions de racisme. (No sabem de què s'estranyen!)

I la salseta la posen en la celebració del genocidi del poble americà. En lloc de donar suport als processos d'alliberament d'Amèrica Llatina, s'utilitza el Vè Centenari per tapar el passat i per eludir la col·laboració amb iniciatives pràctiques encaminades a posar fi al subdesenvolupament i als règims que violen constantment els drets humans. En definitiva, aquesta celebració és un acte més de prepotència dirigit a reforçar la tendència d'occident a ser insolidari amb les societats que ha espoliat. El que s'acosta és gros. I, com deia al principi, compta amb la complicitat de molta gent.

Però nosaltres, que volem subvertir els decàlegs, normes i imposicions sexuals; nosaltres que creiem en la solidaritat col·lectiva per crear riquesa humana, entossudides a dialogar amb la utopia i convençudes que la direcció d'aquesta modernitat cínica i insolidària no ens interessa, volem contribuir hones-

Lourdes 92

tament a crear una cadena que sigui inacabable de solidaritat i tendresa entre la gent marginada. Potser en un món tan tecnocràtic, allò més important sigui deixar parlar els sentiments. Potser serà important que les feministes diguem quelcom sobre aquesta llarga llista de despropòsits amb què ens cal conviure. Per això, a iniciativa de les dones de la comissió contra la celebració del Vè Centenari, hem format un petit grup de dones on volem recuperar, compartir, discutir, intervenir, criticar, saber, investigar, explicar, difondre ... totes aquelles accions que s'allunyin d'ostentacions i celebracions prepotents.

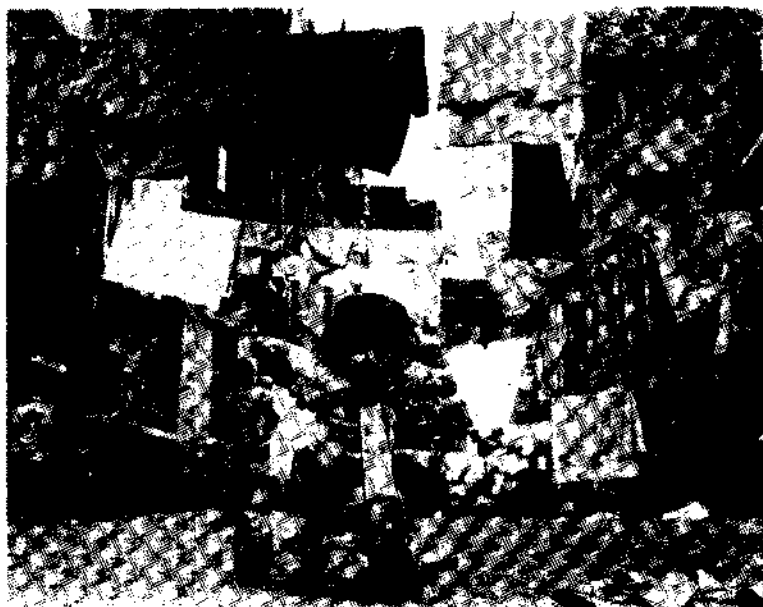
Pensem que és un bon moment per reflexionar des del feminisme sobre valors del passat i del present, alguns sòlids, perquè encara els necessitem per viure: solidaritat, lluita pels nostres drets, resistència... i d'altres perquè ens han portat a atzucacs o a classificacions massa dogmàtiques, relacionats amb anàlisis a voltes etnocèntriques, que no contempen més diversitat que les nostres realitats. Justament per això pensem que no està de més fer un viatge *intercultural* per les lluites i realitats d'altres dones.

També ens trobem perquè pensem que en aquest maleït 92, les dones que no creiem en la seva màfia volem dir-ho i fer alguna cosa.

Liz Taylor, en un congrés celebrat a Florència, va començar dient-ne una de valenta: "Els EUA es comporten amb els malalts de SIDA com autèntics nazis".

Ruth Sanromà

MÓN GITANO

LA DOBLE CARA DEL RACISME

Parlar de racisme i de xenofòbia avui està de moda. I no per casualitat. Ha sortit a la palestra perquè cada vegada són més les manifestacions en contra de les races i de les cultures que no són la nostra. Només cal mirar la premsa i la TV per confirmar-ho. El racisme és una ideologia que fa lícita la dominació d'una raça sobre altres. Un element primordial és la situació socio-econòmica. Normalment els membres rics d'altres races no són objecte de les actituds racistes. Amb el poble gitano s'han donat sempre actituds racistes. Fa més de 500 anys que conviuen amb nosaltres, i

han estat 500 anys de lluita per la subsistència, de persecució, de ganades d'eliminar-los. D'uns 800.000 gitanos que es calcula que viuen a l'estat espanyol, més del 80% és pobre i això fa que la seva cultura i els seus costums es visquin barrejats amb els trets propis de la marginació. A voltes identifiquem el gitano amb el marginat i, a partir d'aquí, el fem responsable de tots els mals.

El racisme envers la gent gitana es manifesta al nostre país amb una doble cara: la institucional i la personal o privada.

El racisme institucional:

L'any 1695 el rei Carlos II promulgava una pragmàtica en contra de la gent gitana. Des de llavors s'han escrit moltes lleis, bans, normes prohibitives per al poble gitano. En tenim una mostra al reglament de la Guàrdia Civil de l'any 1943, que en el seu article 4 diu: "Se vigilará escrupulosamente a los gitanos, cuidando mucho reconocer todos los documentos que tengan, observar sus trajes, averiguar su modo de vivir y cuanto conduzca a formar una idea exacta de sus movimientos y ocupaciones".

La instauració de l'anomenat sistema democràtic ha portat a la derogació d'aquestes lleis i d'altres normatives manifestament racistes i a fer constar a la Constitució, en l'article 14, la igualtat de drets i deures per a totes les persones que habitem les terres de l'Estat.

No obstant això, institucionalment encara queda molt de racisme. Acords d'alguns ajuntaments, decretant l'expulsió dels gitanos, tracte laboral discriminatori, etc. en són una mostra. La lluita contra el racisme institucional té un camí llarg i difícil. S'han de denunciar les lleis o normes, tot portant els fets a la llum pública, al parlament d'aquí o d'Europa. Però mentre es mantinguin les estructures d'opressió, discriminació i subordinació entre els grups socials, el racisme continuarà vigent, encara que moltes vegades de manera encoberta.

El racisme personal o privat:

Aquest racisme és el més perillós. No està escrit enlloc, però s'escriu cada dia en els fets socials. Davant una qüestió amb el poble gitano, sempre comencem dient: "Jo no sóc racista, però..." Infants rebutjats a les escoles, famílies expulsades del seu poble, barris sencers aixecats en contra del fet que hi vagi gent gitana a viure... Sempre es busquen altres raons per dir que això no és racisme. De raons, seguir que en tenim per voler un ensenyament millor o un barri amb més serveis. Però aprofitar aquestes reivindicacions en el moment que arriba la gent gitana és plenament racista.

Quan hi ha un robatori, una mort, un problema de drogues o qualsevol altra qüestió d'aquesta mena i entre els protagonistes hi ha una persona gitana, això es destaca com a notícia rellevant, i no en tenen prou amb el seu nom, sempre s'acaba posant: "gitano". Això és un altre fet racista.

Què ens passa amb la gent gitana?

Jo crec que ens costa d'acceptar que són diferents, que tenen una cultura i uns costums diferents als nostres, que ens molesta que siguin pobres.

A nivell institucional sembla que convé tenir sectors de població marginal per poder així excusar-se davant dels problemes socials i fer-nos creure que les causes són "ells".

Ens entossudim que s'integrin als nostres fets culturals, eliminant les seves formes de vida i de treball, obligant-los a acceptar els valors dominants.

Per l'evolució social s'han vist obligades i obligats a passar del nomadisme al sedentarisme; de treballs familiars a treballs industrials. Mai no ens pensem a pensar tot el que suposa això com a poble. Només sabem destacar els fets negatius.

Jo voldria fer una llista de les coses positives, que també en tenen, que ens ajudés a conèixer-les/los una mica i a sentir-nos més a prop del seu món.

- Tenen la llibertat com a valor primordial.

- No acumulen (encara que consumeixin).

- No accepten cap tipus d'explotació laboral (abans, passen gana).

- Els infants i la gent gran no "molesta" mai al món adult.

- No són militaristes ni guerrers.

Podria seguir la llista, però a tall d'exemple ja val.

Al menys en allò que depengui de nosaltres, no siguem racistes amb ningú i menys amb la gent gitana que, per ser pobres en general, la considerem de segona o quarta "categoria".

Bibliografia:

Ramírez Heredia, Juan de Dios: *Nosotros los gitanos*
San Román, Teresa: *Entre la marginación y el racismo*
Diferents autors/rs: *Mujeres gitanas ante el futuro*
Leblon, Bernat: *Los gitanos en España*
Calvo Bueas, Tomás: *España racista?*
Calvo Bueas, Tomás: *Los racistas son los otros*.

Elisa Soler

Jornades sobre la dona i el món sindical, organitzades per la Secretaria de la Dona de Catalunya i el CERES (Centre d'Estudis i Recerca Sindical)

Als darrers anys hem començat a viure una major legitimació social de la cultura feminista, de les seves idees i valors, guanyat a pols per les mobilitzacions dels sectors organitzats del moviment feminista. De la seva mà, gràcies a la seva iniciativa i al seu impuls continuat en el procés de lluita, s'han aconseguit alguns canvis socials, legals i materials favorables a les dones. Les Secretaries de la Dona, des de la seva creació, hem treballat aportant el nostre granet de sorra, amb la nostra activitat interna i externa, a l'avenç d'aquesta transformació social. En aquesta línia el camí engegat per les Secretaries de la Dona comença a donar els seus fruits envers el reconeixement de la plena incorporació social de la seva real participació. En

un centenar de comitès, amb una enquesta i un seguiment posterior, per tractar de desemmascarar possibles situacions discriminatòries a les empreses.

D'altra banda, què passa quan es pren consciència i es participa activament per transformar aquesta societat?

Al debat del temps de les dones i la seva participació sindical, veiem que, lluny de qualsevol victimisme, ens calia rebel·lar-nos contra el paper social, en bona part interioritzat per nosaltres mateixes. Aquesta limitació suposa moltes dificultats quan tractem d'arribar a tot i se'ns planteja una certa culpabilització i renúncia a les "nostres ocupacions" que provoca una situació conflictiva entre l'esfera pública, nosaltres i "els nostres".

Aquestes jornades, junt amb les anteriors, així com els debats dels congressos d'aquesta tardor, són unes bones oportunitats que tenim entre mans per aprofitar i anar al fons de tota la necessària transformació quotidiana;

DEL MERCAT AL MERCAT DE TREBALL

concret, alhora que està obert el debat al conjunt del sindicat sobre la discriminació femenina, tant a dins com fora de casa,¹ hi ha propostes positives de la direcció de Catalunya (ens referim a la qüestió de la proporcionalitat de les dones en tots els òrgans de direcció i representativitat).²

Dins d'aquest creixent pes de la presència organitzada de les dones i d'una major sensibilitat sindical envers la problemàtica específica que patim, es van celebrar les jornades "Del mercat al mercat de treball", durant els dies 3 i 4 d'octubre, al Palau de Congressos de Barcelona.

La marxa del debat, seguit amb interès i bona participació per unes 170 dones i uns quants homes, va girar a l'entorn de:

- L'organització del treball i la reestructuració dels mercats laborals.
- Les mesures d'acció positiva i de promoció laboral de la dona.
- La igualtat salarial.
- Els treballs informals.
- Les condicions de treball i la salut de les dones.
- El temps de les dones.
- Sindicat i dones.

Al llarg de les intervencions s'aprofundí en l'anàlisi de la subordinació de la dona, tant a l'esfera privada com a la pública. La incorporació de les dones al món laboral, al món sindical, i, en general, a qualsevol àmbit social, no ha anat acompanyada de la desaparició de la discriminació ni de la necessària transformació de la situació en un terreny d'igualtat real. Malgrat els avenços aconseguits amb la lluita de les dones, la realitat que patim ens és adversa perquè es configura en raó del gènere. Per tant, aquest condiciona-

VENTS FEMINISTES AL SINDICAT DE CCOO

ment social del paper tradicionalment assignat a la dona juga en contra a l'hora del repartiment de les tasques domèstiques i de la responsabilitat de les càrregues familiars. Tampoc quan la dona accedeix al mercat de treball s'allibera d'aquesta tasca considerada tradicionalment "natural". En aquest terreny de desigualtat, es comentava que el 80% de les dones europees han de fer compatibles les "dues presències": a la llar i a l'esfera pública; amb tot el desgast físic i psíquic que això comporta per a la seva salut i també la manca de temps disponible necessari per eixamplar expectatives en l'horitzó de les seves capacitats personals, socials, culturals, laborals i afectives. Majoritàriament la dona no compta amb els mitjans necessaris -materials, socials, culturals...- per deixar d'ocupar els llocs de treball més precaris, els menys gratificants, més mal pagats i més insalubres.

Quan parlem encara de desigualtat dins del món laboral, no ens referim només a l'accés discriminatori en general, sinó a les discriminacions laborals més subtils, en concret. En relació amb aquest tema es van citar dues experiències molt positives. La coneguda de Jaegger Ibèrica -on la lluita exemplar de les dones va defensar el seu dret "a igual salari per a treball d'igual valor". I la iniciativa d'unes inspectores de Barcelona que s'han plantejat descobrir per què no arriben denúncies de discriminació a la Inspecció de Treball. Per això han connectat amb

de la preocupació pel canvi de mentalitat i comportaments, així com de totes aquelles mesures d'acció i discriminació positiva a portar a terme tant dins de l'àmbit sindical com a tot l'àmbit social. Ens cal continuar exigint actuacions de les institucions laborals favorables a una política de promoció de la dona, mitjançant plans d'igualtat. I també dins de la pròpia organització de la societat, propostes que tinguin en compte la nostra problemàtica específica, demandes socials de creació d'una xarxa de serveis col·lectius i públics.

Aquests debats han suposat un nou impuls a les delegades per continuar portant la iniciativa organitzada i essent el motor subversiu que ajudi a trencar motlles començant pel nostre àmbit fins a arribar al conjunt de la societat, contestant tots els comportaments masclistes perquè dia a dia la igualtat entre dones i homes sigui una realitat.

Glòria Ferrer

Notes:

¹ Al maig d'aquest any es celebrà i una Conferència per a delegades i delegats sota el títol "Un sindicat d'homes i dones".

² Els dies 14, 15 i 16 de novembre es celebrarà el Vè Congrés de CCOO de Catalunya i posteriorment, el Congrés Confederal. En aquest últim es palpa encara certa mancança política. Es resisteixen a reconèixer en el projecte d'estatuts la qüestió de la proporcionalitat i la importància organitzativa de les Secretaries de la Dona.

CALAIX DE MODISTA

??...!!!

És clar! Era Frida Kalho.

EL COMLOT DE LES LECTORES

1 La protagonista d'avui va néixer al segle passat i és morta des de 1980. En aquesta ocasió us direm que sí que era europea. **2** Abans de fer-se famosa per la seva obra, va fer alguns intents amb la música, però sense cap mena de transcendència. S'inicià molt jove en el camí artístic: als vuit anys. **3** Fugí del seu país i es refugià a París, com tants d'altres artistes i intel·lectuals, però els seus cercles no foren els de la resistència d'esquerres, sinó més aviat els contraris. **4** Desenvolupà el seu treball amb un objectiu molt concret: guanyar diners per recuperar el món en què havia viscut abans de marxar del seu país. **5** Coneguda en el seu ambient com a gran amant del malbaratament i de l'escàndol. Tenia un sobrenom. **7** Ara fa vint-i-cinc anys va ser la peça clau d'una exposició realitzada a París. Donà a conèixer al món l'art dels "anys bojos". **8** Reconeguda mundialment per un dels aspectes claus en la seva obra: els gegantins nusos femenins. **9** La meitat de la seva vida va passar-la a Amèrica. **10** Molta gent la coneix com la "deessa" de l'art decò. **11** Al 1978 es traslladà a Mèxic, on va morir.

Germanine Gree: australiana de naixement, amb residència actual a Anglaterra. Es declara feminista, pateix d'insomni i, de tant en tant, li agafen sufocacions. Està menopàusica i, precisament sobre aquest tema ha escrit un llibre.

Aung San Suu Kyi: activista birmana, considerada una agitadora pels diplomàtics del seu país. Ha rebut el premi Nobel de la Pau i sembla que a més d'un no li ha fer gràcia que remenin la situació de la gent presa política.

Nadine Gordimer: Li podríem dir la "reparadora" ja que la presenten com que no importa la seva aportació al món de la literatura ni la seva

feina ni l'aportació política que fa a la lluita contra l'apartheid ni que formi part de l'ANC. Resulta que el jurat de l'Acadèmia Sueca ha reflexionat sobre el fet que des de feia vint-i-cinc anys no es concedia aquest premi a una dona i vet aquí que han decidit reparar aquesta imatge i l'hi han concedit a Nadine Gordimer... Em cansen!!!

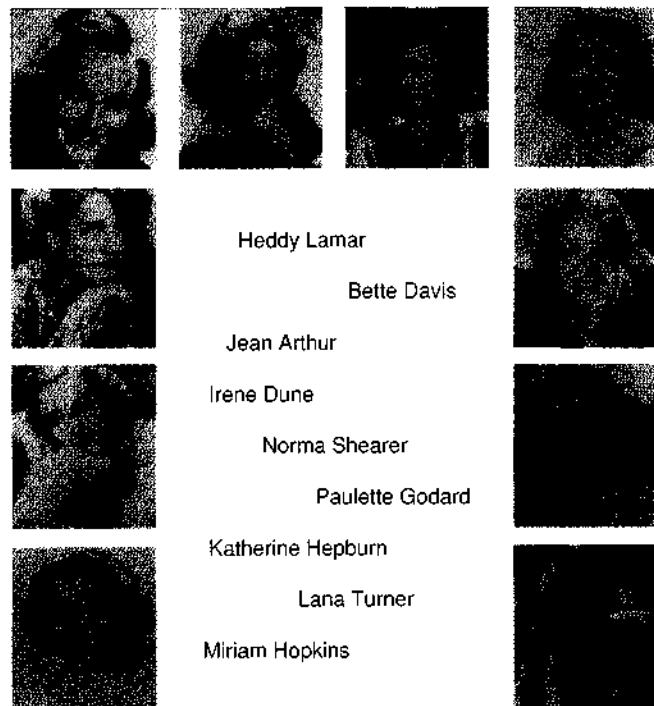
HISTORIA DE LAS MUJERES EN OCCIDENTE

Caldrà fer uns estalvis per ampliar les nostres biblioteques. S'acaba de publicar el primer volum dels cinc que ha realitzat un equip d'investigació-majoritàriament

femení- que pretén donar resposta a la pregunta: "Tenen història les dones?" (no us porta records aquesta pregunta?) partint d'una òptica en què es considera que la relació entre els sexes és una relació construïda i remodelada. Volen, també, fer una aportació al canvi de la història. Una de les autores declarava a la premsa que l'obra es podia qualificar de feminista, si per feminisme s'entén "lluitar les diferències entre ambdós sexes". Després feia declaracions, que ens semblaven suggeridores, sobre el paper i el lloc que han d'ocupar les dones; el tema dels percentatges, etc.

"JULIA TIENE DOS AMANTES"

És una pel·lícula que m'agrada força, tant per la forma com es desenvolupa com pels preàmbuls. La guionista i la protagonista són una mateixa persona: Daphna Kastner. Està realitzada amb pocs mitjans i en poc temps. És una pel·lícula amb humor on veiem una dona que pren la decisió de casar-se. Imagina't! Doncs bé, Júlia, la *prota*, rep una trucada telefònica d'un desconegut, i, amb gran desimboltura, comença a parlar-li dels seus desitjos, les seves experiències sexuals i...el final no l'explico. Te la recomano si vols passar una bona estona al cinema.

Fa anys s'escrigué un fulletó que més tard es convertí en una gran pel·lícula. Aquestes foren les candidates per al paper de la noia. Sabries esbrinar qui és qui? I al final, qui se'n dugué el paper?

"A WINTER TAN"

Una altra *pel·li* dirigida i protagonitzada per una mateixa dona. Aquesta està de reposició, hauràs d'investigar en quina sala la passen. És dura, força dura. Una *profa* d'universitat passa unes vacances a Mèxic. Però aquest descans que suposen les vacances li porten a fer un repàs del feminisme, tal com ella l'ha viscut. Interessant per després fer petar la xerradeta.

LAS GAMBAS

Una altra formació musical de set dones, amb instruments, veus i vestuari gambil. Algunes de les seves components ja havien format part d'un altre conjunt. Estan molt animades. Els desitgem molta sort.

EL FESTIVAL DE TARDOR

Semblen interessants algunes propostes de teatre presentades per dones, com ara *Peep* d'Ella Stirling, que ens la comenta tot dient: "Vaig escriure *Peep Show* per treure a la llum la hipocresia que envolta la indústria del sexe... Per explorar el terreny de la sexualitat personal i les seves conseqüències en una societat més àmplia..." Es podrà veure fins al 115 de desembre.

Negroni de Ginebra fa pinta de *diver*, de comèdia d'embolic, de vodevil. Escrita per Mª Antònia Oliver, amb personatges femenins casolans: l'àvia; la tieta; la mare i la filla, que lliga amb un negre i enreda la troca.

Carmen: una altra visió sobre el mite de *Carmen* interpretada amb objectes, figures i ombres. La Dona, així, en majúscules, és el personatge central de l'obra. Fins al final de novembre teniu oportunitat de veure-la.

En relació a la música, han passat per la Carpa les famoses *Stupendams*, Cecília Rosseto, *Las Gambas*, *Bahobihe* i, sense deixar aquest apartat, les cinc veus femenines, a pèl, sense instruments, amb tonades africanes, *Zap Mama*.

Xaro Vivas

GRISELDA PASCUAL I XUFRE (continuació)

primer, i una beca Humboldt, després, i féu una estada llarga a Alemanya. Allà, concretament a Freiburg, hi estudia Geometria diferencial, Teoria de Grups, reticles, i inicià la recerca sobre un tema de mosaics del pla i de l'esfera.

La tornada a Espanya coincideix amb un període dur: el dedicat a la reforma de l'ensenyament de la matemàtica al batxillerat. Al llarg dels anys 60, prengué part en nombrosos seminaris, congressos i comissions, dedicats a la reforma dels plans d'estudis del Batxillerat. Aquests canvis tingueren un ressò molt gran en la societat; famílies, nuclis importants de professorat i certes autoritats clamaven al cel en contra de l'anomenada *Matemàtica moderna* que, segons deien, no tenia cap futur i l'ensenyament de la qual era contraproduent.

De l'any 65 al 68 va ser directora de l'Institut Maragall. Aquesta tasca resultà complexa, sobretot perquè la seva gestió coincidirà amb l'estrena del nou edifici de l'Institut.

A la mateixa època, troba encara temps de fer de traductora: cinc textos universitaris de matemàtiques, molt populars avui, deuen la versió castellana a la seva feina.

Durant el curs 69-70, jo havia acabat la carrera i vaig coincidir-hi en un seminari de doctorat que es titulava "Métodos modernos en Teoría de Números" que impartí el Dr. Enrique Linés, aleshores Catedràtic d'Anàlisi d'aquesta Universitat. El seminari fou engrescador i, en acabar, decidírem estudiar juntes. Els anys següents varen ser per a mi uns anys il·luminadors; al costat de la meua mestra vaig anar descobrint la bellesa de la Teoria de cosos de classes, de textos de Jean-Pierre Serre, de la Teoria de Nombres...

L'any 74, la "senyoreta Pascual" esdevingué la "doctora Pascual" amb la lectura d'una tesi en Teoria de Nombres, dedicada a l'estudi de l'existència de bases normals en l'anell d'enters de cosos nombres diedrals.

En arribar a aquest punt, vull fer notar que la Dra. Pascual anava fent recerca sense interrompre ni les classes a l'Institut, ni les classes a la Universitat i enmig d'una situació familiar que es feia, per moments, més i més anginant (el seu pare, les dues ties, la mare, envelliren a casa seva).

Dels molts cursos que la Dra. Pascual ha impartit en aquesta casa, voldria destacar especialment el de Teoria de Nombres i el de Didàctica de la Matemàtica. El curs de Teoria de Nombres el perfilà al llarg dels anys i ha estat el responsable de moltes de les vocacions i aficions per aquesta matèria de persones de l'equip actual. El curs de Didàc-

tica, creat sense partir de cap tradició en aquesta Facultat, ha representat un alè diferent i un ajut per a un ampli sector de l'estudiantat, que ha pogut beneficiar-se així de la seva experiència.

Darrerament, i després d'haver esdevingut Professora Titular d'Universitat amb dedicació exclusiva, la Griselda ha fet una feina molt notable dins el programa de doctorat del Departament d'Àlgebra i Geometria.

Emile du Châtelet

La Dra. Pascual és la primera dona que es jubila a la Facultat de Matemàtiques. Això vol dir que en moltes situacions que l'afectaven per la seva condició de dona, ha hagut d'obrar sense models; en aquest sentit, li han mancat exemples i contraexemples i li ha calgut improvisar les actituds i cercar sola les solucions. Les matemàtiques que hem anat venint al seu darrera, d'alguna manera, ja ho hem tingut més fàcil. Gràcies a ella, hem sabut que a certes fites hi podíem aspirar i hem pogut sospitar que a certes altres, potser, no calia renunciar-hi.

D'ací uns moments passarem a escoltar-la, però abans vull donar-li públicament les gràcies per tants anys d'entrega a la Matemàtica i a les persones que volíem apropar-nos-hi. Tots i totes li desitgem que pugui portar a bon port els seus projectes científics en aquesta nova etapa. Em consta que el més immediat és el de realitzar la versió catalana de les *Disquisiciones Arithmeticae* de Gauss, un text que coneix com pocs.

La primera lliçó que rebrem en el curs 1991-92 serà la de la Dra. Pascual. Ens parlarà de l'obra de Leopoldt Kronecker.

Pilar Bayer

AQUÍ, QUI NO CORRE NI VOLA

NI ENTRA
EN EL CÀNON
LITERARI

Ara fa un any publicàvem (Butlletí de Ca la Dona, 8, novembre del 1990) una entrevista amb Geraldine Nichols -v/bella amiga nostra, ¿recordeu la xerrada del maig passat? - en la qual citàvem uns fragments de la ponència que va presentar a la IV Fira Internacional del Llibre Feminista, celebrada a Barcelona el juny del 90. En l'entrevista us recomanàvem que us procuréssiu la ponència, que no us en penedirieu... que la ponència no tenia preu però que no la podíem citar tota ja que s'havia de publicar en una altra revista... Doncs bé, el que són les coses, finalment ha fallat aquesta publicació i les del Butlletí, sempre fidels a la línia de no escatimar esforços i buscar el millor per a les nostres lectores, hem aconseguit després d'intenses i àrdues negociacions el permís per traduir-la i publicar-la. Geraldine, guapa, des d'aquí, gràcies de nou per tot.

La ponència contestava dues preguntes que plantejaven les organitzadores de la IV Fira i que eren les següents: ¿de quina manera ha influït en la teva producció cultural el fet de ser dona?, ¿a qui et dirigeixes en les teves activitats culturals, és a dir, quin és el teu públic ideal? A continuació teniu l'àmplia contestació.

Com a professora d'una universitat americana, tinc dos modes de producció cultural: el primer i més prestigiós com a crítica literària, en funció d'això produeixo textos sobre obres literàries en el meu camp d'especialització, la literatura espanyola del segle XX. El segon és com a professora, dedicada a una activitat molt similar a la de la maternitat; és a dir, repetitiva, efimera, vital i invisible en les estadístiques (en d'altres paraules: improductiva). És de totes totes capriciosos equiparar l'ensenyament amb la crítica com a activitats culturals, però ho faig per reivindicar l'ensenyament, que, a l'igual que la maternitat, és tan infravalorat com imprescindible. El fet de ser dona ha marcat indeleblement el meu treball com a crítica i com a professora,

de la mateixa manera que ha influït en la selecció del meu públic. Com a professora i com a crítica, em moc dins -a vegades en contra- una tradició acadèmica que s'ha anat conformant al llarg d'un segle i mig. Segons aquesta tradició, i pel que fa a la narrativa, només pot aspirar a la canonització certa classe d'obres narratives: les que tracten els problemes anomenats generals i fins i tot universals, tals com: què fer amb una esposa infidel; anar a la guerra o no anar-hi; com assolir fama, fortuna i la dona ideal com a esposa; les que mostren gran familiaritat amb d'altres obres (con)sagrades o amb discursos prestigiosos, com ara el llatí per exemple, als quals les dones no han tingut fàcil accés; les que exalten l'individu en lloc dels seus llaços familiars, el seu progressiu domini del món en comptes de la compenetració amb el món, el seu feliç enlairament de la troça familiar en pro de l'ascens cap a l'èxit. Durant segles aquesta sàvia definició d'obra mestra ha exclòs la literatura escrita per la dona, per a la qual no són peremptoris aquests problemes generals o universals: anar a la guerra o no, com aconseguir una bona esposa... Com la noblesa, la qualitat de "messtratge literari" es transmet preferentment per llinatge masculí, passa de generació a generació, de metafòric pare a metafòric -però morfològicament idèntic- fill. Eve Kosofsky Segdwick ha batejat d'una manera molt

Berthe Morisot, Mother and Sister of the Artist 1870

suggestiva aquesta pràctica cultural: "homosociabilitat". La crítica feminista pretén cridar l'atenció sobre la ideologia androcèntrica i exclusivista que subjau sota aquesta pràctica literària, ens fa veure que no és un procés "natural", tal com ens han ensenyat, sinó que està manipulat i que, en última instància, és altament polític. Cridar l'atenció sembla una tasca fàcil, però no ho és; les missatgeres portadores de notícies tan molestes a la festa literària arriben a la mort professional, ja sigui per silenci, per burla, per tancament en un ghetto, o per esgotament. Tots aquests mètodes, i d'altres, han estat utilitzats al meu país i a Espanya; aquí, moltes intel·lectuals que tenen conviccions feministes es desviuen per evitar ser titllades -valgui la paraula- de feministes.

Dues anècdotes, una de literària i una altra de personal, ajudaran a desplaçar aquesta intervenció de les alçaries olímpiques on l'he portada mitjançant paraules com "androcèntric", "morfològicament idèntic" i "homosocial". A un nivell més concret podem apreciar millor com aquestes idees fins ara invisibles, ocultes, funcionen per limitar -sense que sigui massa obvi- la participació femenina en el món de les lletres. Una minillció en la crítica feminista, diguem-ne, per il·lustrar el perquè no ha perdut la seva raó d'existir el moviment feminista, malgrat el que diguin els mitjans de comunicació sobre la seva mort.

Primer, per demostrar que en l'àmbit català i castellà està funcionant a cor què vols, cor què desitges, la tradició patrilineal del mestratge literari, aprofito un capítol d'*Els escenaris de la memòria*, recent llibre de Josep Maria Castellet, prohom de les lletres catalanes i castellanes. El capítol està dedicat a un altre important escriptor a Catalunya i a Espanya, Pere Gimferrer, més jove que Castellet i en molts aspectes deixeble seu. Descriu amb gran luxe de detalls la cerimònia per la qual el jove -a qui es refereix sempre amb l'universalitzant epítet d'"el personatge"- és designat digne hereu de les grans plomes ibèriques: el seu ingrés a la Real Academia de la Lengua Española. La investidura de Gimferrer en aquell cos tan august i baronívol -perquè la tardana presència de dues acadèmiques no canvia en res el signe preponderant i natural, sobretot això, natural, del cenacle- es pot visualitzar com un relleu en la cursa dels olímpics literaris. En llegir el discurs d'ingrés, Gimferrer està agafant de la mà de Vicente Aleixandre, el seu mestre pel cantó castellà, la sagrada torxa que, a partir d'aquell moment, ha de portar fins al moment del seu relleu. Castellet el mestre observa com Gimferrer el deixeble accepta aquest ceptre/torxa i en escriure-ho -tot en tercera persona, per lluir més objectivitat i per amagar més bé la seva participació emotiva en la cerimònia- els immortalitza mitjançant el recurs de fer que tota la narració giri a l'entorn de temes que els impliquen tots dos: el deixeble, les lleis de

successió i el relleu generacional. I conclou aquesta dissimulada descripció autoreferencial de la investidura etiquetant-la com "l'acompliment d'un mandat que venia d'antic i es repetia a cada generació amb ressonàncies mitològiques, potser freudianes". Acte seguit passa la paraula a Gimferrer i deixa que les paraules del discurs d'ingrés arrodoneixin aquest pensament: "el testimonio de Vicente", llegeix el jove, "nos remitía al pasado que nos había elegido por herederos -pues la literatura nos elige a nosotros y no nosotros a ella". En aquestes paraules tan poc modestes s'universalitza, es naturalitza el procés endogàmic que durant segles ha exclòs les dones del panteó. Si no han estat elegides com ells, la culpa la té la literatura. És la literatura la que vota pels membres de la Real Academia, i la que decideix qui és el crític o opositor més bell, la que encarrega les ressenyes dels llibres dels seus escollits a la selecta ploma dels seus crítics preferits. ¡l un be negre amb potes rosses! Castellet continua la descripció: "L'ombra del mestre [es refereix a l'altre, a Aleixandre] deixava pas a la figura esplendent del deixeble, que iniciava així un camí ineluctable, moridor: el de la immortalització a mans d'un escriptor desconegut, el qual potser aquell mateix dia i a la mateixa hora iniciava insospitadament i subrepticament les abluacions que procedeixen els sacrificis rituals". Mandats de temps antics, ressonàncies mitològiques, potser freudianes, sacrificis rituals: totes aquestes paraules xifrades tenen una sola funció: donar suport a l'estatu quo, mantenir la fal·locràcia. Tals paraules oculten una incitació a continuar amb la mateixa cursa de relleu de tota la vida, tot deixant fora de la pista la meitat de la població amb cames. La crítica feminista no pot canviar aquesta tradició de cop i volta, però sí que podem, dia rera dia, denunciar la seva existència, els seus prejudicis i injustícies, el seu llenguatge xifrat i el seu repertori visual.

La segona anècdota té a veure amb un simposi celebrat l'any passat a la universitat nord-americana d'Ohio, al qual vaig assistir. A més del grup d'estudiosos que ensenyen a E.U.A., alguns dels quals són espanyols, hi va participar un grup important de professors i escriptors d'Espanya. El discurs inaugural, que va durar una hora, va ser pronunciat per un destacat catedràtic espanyol. Va traçar les línies mestres, al seu entendre, de la literatura espanyola de l'últim lustre, tot citant nombrosos autors i títols que li semblaven representatius del panorama literari. Va dir que a Espanya s'escriu sota el signe de la "reprivatització", que va definir com una tendència per part de l'escriptor a observar i detallar en l'obra la seva vida íntima. Val a dir que en una hora, i parlant de l'Espanya dels últims cinc anys, en què la quantitat de llibres publicats ha batut tots els rècords, no li van faltar noms per citar. El que sí faltaven, de tota manera, eren dones escriptores; no en va mencionar

cap, ni narradora, ni poeta, ni assagista. Tot escoltant la ponència d'aquest catedràtic, els llibres del qual són molts i molt saberuts, feia la sensació que allà mateix s'estava escrivint l'esborrany de la història literària: s'havia anunciat des de l'Olimp en to magisterial l'últim cànon i... ¿què passa? Murmurs en l'auditori, signes d'una certa indignació (per part de molts estudiosos -dones i homes, nord-americans i hispans- que ensenyen a Estats Units) davant d'una història tan obviament parcial. En posteriors sessions del congrés es va criticar repetidament aquesta ommissió -que no va ser l'única feta per membres de la comitiva espanyola-, i es va qüestionar aquesta descripció de la mateixa cursa de sempre, amb els mateixos corredors, quan qualsevol que llegeixi la premsa cultural espanyola sap que d'altra gent -morfològicament diferent- ja està a la pista. Es van quedar parats de la reacció dels que ensenyem a E.U.A., i molts es van veure forçats a explicar -si no a canviar- les ommissions que prodigaven. ¿Es va aconseguir canviar res amb tot això? En la sessió de clausura un dels novel·listes -també molt destacat en el camp- va confessar que el simposi li havia obert els ulls per primer cop a la importància i la complexitat de l'escriptura femenina a Espanya. Un triomf minúscul, si es vol, però un té un sabor deliciós, els primer rajolins d'allà on no n'hi ha... Quant a l'*éminence grise*, es va veure obligat a explicitar els pressupòsits ideològics que l'havien portat a confeccionar una història literària tan parcial. Se li va objectar que la dona sempre ha escrit obres intimistes -per això, segons la crítica, els seus escrits són tan monòtons-, amb la qual cosa la "reprivatització" semblava portar la literatura -s'entén la dels homes- al camp en què les escriptores estaven ja instal·lades. Ah no, va dir, elles són intimistes, sí, però a diferència dels escriptors citats en el discurs, elles no són al mateix temps egoistes. Gran galanteria, ¿oi? Una floreta, però enverinada, ja que priva d'existència a totes les que toca.

No ha estat fàcil per a moltes crítiques feministes adquirir la valentia que cal per protestar públicament contra els prejudicis d'alguns dels dinosaures que ensenyen i publiquen al nostre costat. Felicitment ho estem aconseguint poc a poc en el meu país, on som molta gent. El nostre públic ideal és ampli: tots aquells (i aquelles) que no han sentit o acceptat les notícies del canvi que portem. Ens hem dedicat de ple a les tasques de definir una nova tradició literària, més àmplia, menys exclusivista, i fomentant un respecte més gran per a la diferència -no només pel que al gènere, que era el projecte inicial, fa vint anys, sinó també respecte al color, a la classe socioeconòmica, a l'ètnia, a l'orientació sexual, etc. Basant-nos en la premissa senzilla però revolucionària que el que és personal sempre és polític, hem barrejat la militància amb la investigació, la passió amb la raó per portar a terme els següents projectes: recuperar els textos perduts de les an-

Maria Aurèlia

lo teu buit en
lo blanc dels
nostres dies

ENORME PARLADORA

¿per què seguiríem escrivint de tu reguitzell d'immemòriams inútils
si mos queda la freda grafia de les lletres sobre tant de paper que fóra blanc
abans de caure a les fines mans plenes d'anells que tenies
i que fins a la fi lo van posar a la màquina
a la recerca del temps perdut "del teu amor de tota la vida"?
Lo teu treball-amor ¿no va ser la recerca de la paraula perduda
d'una dona d'un temps massa perdudament, apassionadament viscut,
per poder inquirir-lo en una vida, en un sol calendari?
Quan parlen de tu com la gran oradora,
se m'encén la paraula, parladora que vas ser.
I vull dir que,
amb tota certesa,
mai vas obrir la boca des d'un púlpit,
ni per a defensar res que no es pogués agafar.
Només vas defensar la terra que tocaves,
sobre els teus peus, ben plantats, en aquest món
tan insubstituïble que tenim.
No voldria fer creure, quan dic món,
que tenies al cap aquella bola grossa que se'n diu món
i que és, potser, inabastable.
Lo que a tu t'entestava era aquest petit món nostre que d'una punta a l'altra
s'estira al mar, també nostre, dels teus banys de cada dia
a Tarragona fa bon sol, i les bruixes s'hi pentinen
i tu resitues tirabuixons abundosos sobre la teva menuda, entranyable closca.
Enorme, Maria Aurèlia,
lo teu buit en lo blanc dels nostres dies,
ENORME.

Mari Chordà

del *Calendari* 1992, donanatge a M. Aurèlia Campmany

cada crítica nord-americana, quan afirma que la crítica feminista ha d'oposar-se a les temptatives desconstructivistes d'esborrar les particularitats del subjecte que escriu, efectes de la posició diferencial que ocupa en una societat concreta gràcies al gènere, la classe i la nacionalitat. En lloc d'això, Miller advoca per una pràctica que denomina "arachnologia", una pràctica que llegís "a repèl del teixit de la indiferenciació per descobrir en l'escriptura la corporització d'una subjectivitat sexuada: per recobrar dins la representació els signes de la construcció d'aquesta subjectivitat sexuada". Fa massa temps que els "mandats que vénen d'antic", per dir-ho en paraules de Castellet, han servit per esborrar les qualitats específiques de la dona; sota el pronom masculí que segons aquests mateixos mandats és universal i no particularitzant, hem estat silenciades durant massa temps. La crítica feminista ha d'investigar, reivindicar i teoritzar els senyals distintius de la dona i l'escriptora. Per lluitar contra el teixit

de la indiferenciació de què parla Miller, cal paciència, tessitura, investigació, documentació i una sòlida fe en el valor d'un projecte que molts menysprearan o atacaran. Portar la política feminista al camp de la literatura suposa que ens comprometem a fixar la deguda atenció a tots els senyals distintius i inferioritzants, i a escoltar amb la màxima atenció les diminutes variants dels ritmes que proposem analitzar. Al mateix temps, convèncer a d'altres de la importància d'aquests estudis exigeix que no ens oblidem del poder persuasiu de l'abstracció ben expressada. Sobretot, potser, aquest projecte ginecocrític demana que no abandonem la pista, que protestem malgrat que ni la convicció ni la protesta estiguin de moda en aquests temps postmodernistes que ens han tocat viure. Ens estem entrenant per als jocs olímpics, ¿oi?, doncs esperem poder portar la torxa com tot quiqui.

Geraldine C. Nichols

(traducció E. Lledó, setembre del 91)

tecessores oblidades; canviar les obres i les aproximacions crítiques que es fan servir a les aules, fent-hi cabre l'escriptura femenina o la crítica feminista de les obres mestres; descentrar i pluralitzar tant el discurs hegemònic com qui l'usa. Hi ha més de 500 universitats amb programes d'Estudis de la Dona a E.U.A., cosa que testimonia l'enorme èxit que hem tingut.

Per passar de nou de les abstraccions al concret acabaré aquesta part enfocant el meu cas. El fet de ser dona ha influït de manera rotunda els meus dos modes de producció cultural. Vaig optar per l'ensenyament quan era una jove que no sabia res de la vida, pensant que l'horari i les llargues vacances del professorat combinarien a la perfecció amb -endevineu-ho- les obligacions d'esposa i mare que inevitablement em caurien. Vint anys després, a pesar que he descobert que els professors, almenys els que es dediquen a la investigació, tenen l'horari més llarg del món desenvolupat, a excepció de les mares, encara em congratulo de la meua errada però feliç elecció. I és que l'ensenyament -i torno al que he proclamat abans- és tan important com infravalorat: ajudar la joventut a veure més enllà o per sota dels estereotips, ajudar a formar hàbits de lectura i de pensament crític, en un ambient com el nord-americà -acrític, empapussat de mitjans de comunicació de masses, materialista-, és al mateix temps un repte i un privilegi. Si bé seria difícil dir que he produït, al final d'un curs meu, algun objecte cultural discret per engrossir les estadístiques, sí que es podria afirmar que he contribuït a formar una nova receptivitat i obertura en l'alumnat, una disposició diguem-ne femenina per apreciar i treballar la diferència.

El meu gènere també ha influït en el tipus de crítica literària que manejo. Durant l'última dècada, he escrit quasi exclusivament sobre la literatura de dones. Una combinació de sort i seny, d'obstinació i d'inspiració, em va portar a concentrar-me en la narrativa d'algunes escriptores contemporànies arrelades a Catalunya. Vaig començar, una mica a les palpentes, a considerar aquesta literatura com a producte d'una doble marginació, a causa del gènere secundari i de la nacionalitat sotmesa, sigui quina sigui la llengua d'expressió literària que compartien les autores. He estudiat sobretot Mercè Rodoreda, Ana María Matute, Carmen Laforet, Esther Tusquets, Ana Moix, Montserrat Roig, Carme Riera, Cristina Fernández Cubas i Maria Jaén. Ja que buscava les senyes de diferència -sexual i ètnica- en els seus textos, em va semblar lògic -per no dir mínimament beneducat- prendre'm la molèstia d'aprendre català, encara que d'una manera imperfecta, i de llegir sobre la història, antropologia, sociologia, literatura i cultura de Catalunya. Sense haver-me preparat així m'hagués semblat presumptuós intentar traçar l'especificitat, dins la literatura espanyola, de la narrativa escrita per aquestes dones.

Estic d'acord amb Nancy Miller, desta-

Aventureras con enaguas

CHRISTEL MOUCHARD

Ed. Laia, S.A., Col·lecció: "La aventura humana". Barcelona, 1988. 212 pàgs.

Aventureras con enaguas és un entretingut, refrescant i deliciós llibre que ens presenta, com el seu títol indica, els viatges, l'aventura vital d'un bon grapat de dones durant el segle passat. Encara que en parla de moltes més, l'obra se centra bàsicament en cinc dones: l'escocesa Isabelle Bird i els seus inacabables viatges: d'Àustràlia a l'Atlas passant pel llunyà i salvatge oest; l'antillana Mary Seacole, entre cantinera i infermera, i els seus periplos entre Panamà i Crimea; la recerca de les mítiques fonts del Nil de l'holandesa Alexine Tinne; l'aventura sens fi de la "convencional" austríaca Ida Pfeiffer que no va poder acontentar la seva rigor moral fins que va trobar els seus iguals en els caçadors de caps de l'illa de Borneo... finalment, la nord-americana May Sheldon que s'estimava més la gent que els paisatges, feminista *avant la lettre* que no va aconseguir formar una columna femenina a Kènia però sí arribar fins al Kilimandjaro i al poble massai.

Com deia, el llibre posa de manifest la immensa quantitat de dones -algunes en van deixar constància escrita, d'altres no- que van viatjar sense que ni les seves més immediates successores en tinguessin notícia. Posa de manifest l'insidiós i poc innocent mecanisme que consisteix a silenciar i fer desaparèixer l'obra de les dones, i que està destinat a fer-nos creure que no hi ha cap tradició femenina en res, que cada dona que fa alguna cosa, comença de bell nou. Mecanisme, que pel que fa a la producció artística, Adrienne Rich ha descrit perfectament a **Sobre mentiras, secretos y silencios**.

Carol

PATRICIA HIGHSMITH

Ed. Anagrama, Col·lecció: "Panorama de narrativas", 226, Barcelona, 1991. 318 pàgs.

Aviat farà quaranta anys (l'any 52, poc després d'escriure **Extraños en un tren**) que Patricia Highsmith sota el pseudònim Claire Morgan va publicar la novel·la **Carol**. En el pròleg (també hi ha un petit epíleg optimista, encoratjador i agraït), l'autora explica d'una manera tan poc convincent com entenedidora les raons que la van portar a utilitzar pseudònim: es tractava d'una novel·la sobre una relació lèsbica i no va voler que l'encasellessin

com a "escriptora de llibres sobre lesbianisme".

Malgrat ser un llibre valent i atrevit, la crítica el va tractar amb gran respecte i admiració, la resposta del públic encara va ser més clara i contundent, en poc temps se'n van vendre més d'un milió d'exemplars.

Una de les novetats que se li van atribuir era la d'acabar amb un final feliç; no era exactament la primera vegada, Forster va escriure el paradigmàtic **Maurice** entre els anys 13 i 14 però recordem que justament per aquesta raó no va ser publicat fins a l'any 71... Durant molt temps les obres que tractaven sobre les relacions homosexuals havien d'acabar malament, tràgicament, "exemplarment", si no volien enfrontar-se a la persecució i a l'acusació de pornografia i immoralitat -es veu que si la o el protagonista acaba suicidant-se, les marriades (?) relatades en els llibres deixen de ser-ho... Encara que hi ha llibres sobre les relacions homosexuals que no acaben tràgicament, és a dir, l'alternativa no és que es morin o abracin el camí (co)recte (estic pensant en el di-

PATRICIA HIGHSMITH

Carol

ANAGRAMA
Panorama de narrativas

vertit **El Almanaque de las mujeres** que és del l'any 28, o fins i tot en **El bosque de la noche** (1936) de Djuna Barnes -que si acaba malament no és en el sentit d'estigmatitzar les relacions lèsbiques-, suposo que la crítica es referia a obres que plantejaven una "història d'amor" novel·lada més o menys convencional des del punt de vista del gènere narratiu.

Carol té de tot i molt: una dona madura i una de més jove, un marit venjatiu amb la llei i l'ordre patriarcal al seu costat, una filla, una mare, uns records d'infància que abracen la relació amb una monja del col·legi, una

amiga, un "nòvio", un viatge; músiques, quadres i llibres; una relació difícil però possible... i amistat, seducció, amor i complicitat. Una història sensible, imaginativa, intimista i, al mateix temps, pública per arquetípica, narrada amb molt de ritme i molt de gust. I darrera de tot una gran honestat: Patricia Highsmith, com sempre, en cap moment ens amaga les dificultats de les relacions humanes i el caràcter estantís de la felicitat.

El Marroc sensual i fanàtic

AURORA BERTRANA

Ed. de l'Eixample, S.A., Col·lecció: "Clàssiques", 3. Barcelona, 1991. 258 pàgs. 1.500 ptes.

Com l'escocesa Isabelle Bird, que es pansia i emmalaltia a la còmoda Escòcia però que davant dels perills i fatigues més grans es posava com un ginjol, ¿recordeu com es transforma la beata Katharine Hepburn quan a la pel·lícula **La reina de Àfrica** s'enfronta amb el risc de passar els ràpids?, ¿com li brillen els ulls?, doncs una cosa així...

Bé, doncs a l'igual que Isabelle Bird, Aurora Bertrana també va anar a l'Atlas. Mireu que clara s'expressa l'autora a la Justificació que encapçala el llibre i que ja ens en deixa entreveure el tarannà: "He tornat sana, estalvia i satisfeta del meu viatge [del Marroc]. Però els meus amics i llegidors roman-dran astorats i esmaperduts quan els digui que les poques molèsties i contrarietats que m'han embarassat en terra de moros no eren filles ni de la temperatura, ni de les bèsties, ni dels mals físics, ni d'homes africans, sinó dels europeus d'Àfrica."

És un preciós llibre de viatge -publicat per primer cop el 1936- que recull les impressions i les opinions de l'autora al llarg del sojorn que va fer pel nord d'Àfrica, tant per l'antic protectorat espanyol com pel francès. És una narració àgil, fresca i atractiva, tant pel que narra com per la manera d'explicar-ho, realment té el do de l'adjectiu just i precís i la ironia sempre a punt.

Traspua una mirada neta de prejudicis, un gran respecte per tot el que veu -en paraules seves: "els ulls oberts, el cor net i l'esperit lliure"-, no amaga les penes i treballs que té per acostar-se al país que visita, per exemple, per apropar-se a les dones, i té l'honradesa de reconèixer la dificultat, a voltes la impossibilitat, d'entendre una realitat i un món tan diferents a les seves.

Eulàlia Lledó
setembre 91

Griselda Pascual i Xufré

Quan vam encetar aquesta secció de "Dones Públiques", teníem al cap i al cor infinitat de dones: músiques com Clara Wieck que va iniciar la secció, científiques filòsofes com Hipàtia que properament sortirà, pintores com Sofonisba Anguissola que, de moment, també està fent cua per sortir algun dia... Una enorme rastellera de dones i més dones, potser no molt conegudes, segur que injustament oblidades, importantíssimes en el llarg i fructífer camí d'anar recuperant la tradició de les dones i la genealogia femenina en tots els àmbits, des de la cultura a la lluita. Tan llarga és aquesta llista que ens fa desitjar una no menys llarga vida al Butlletí perquè hi puguin sortir totes. De tota manera, hem de confessar que potser una mica absurdament no teníem al cap (al cor potser sí) cap dona "viva". És per això que, amb alegria, avui donem l'espai a una científica "viva" i d'aquí: la Doctora Griselda Pascual, presentada, molt oportunament, el passat més d'octubre, amb motiu de la seva jubilació, per una altra gran matemàtica: Pilar Bayer, que li va dedicar les poc convencionals, sentides, mesurades i emotives paraules que teniu a continuació; com potser ja heu endevinat, Griselda Pascual és la primera dona que s'ha jubilat a la Facultat de Matemàtiques de Barcelona.

En la jubilació de la Doctora Griselda Pascual i Xufré

La primera vegada que vaig sentir parlar de la Griselda va ser al meu pare; jo deuria tenir 7 o 8 anys i recordo que en deia:

"El Julio Pascual té una filla que és un fenomen."

La infantesa de la Griselda va transcórrer en un ambient cultural ric, a l'entorn del seu pare que era pintor i músic i de dues ties seves que eren mestres. Els nostres pares s'havien conegut al Conservatori del Liceu i coincidien sovint com a violinistes en els oficis de les esglésies; quan venia l'hora del sermó, sortien a fora a fer el cigarret i el Julio Pascual explicava, satisfet, que tenia una filla matemàtica.

Als 16 anys, la Griselda havia cursat el Batxillerat i aprovat l'Examen d'Estat. Per fer-ho, li havia calgut un permís especial del ministre, ja que estava rigorosament prohibit presentar-s'hi tan jove. És més, com que s'havia examinat el mes de juny i el curs a la Universitat no començava fins al mes d'octubre, aprofità aquell estiu per fer el Magisteri: s'examinà de cop de totes les assignatures, i, així, quan inicià els estudis universitaris tenia ja el títol de mestra.

Als 20 anys era llicenciada en Ciències per la Secció de

Matemàtiques, i en aquesta edat obtingué el primer contracte a la Universitat com a Professora Ajudant de classes pràctiques.

La seva dedicació a la Universitat ha estat ininterrompuda al llarg de 45 anys i realitzada de forma simultània amb tasques que tot seguit recordaré.

Als 24 anys guanyà per oposició la Càtedra de Matemàtiques de l'Institut de Tortosa i sis mesos després guanyava, també per oposició, la Càtedra de Matemàtiques de l'Institut Maragall de Barcelona. En aquella època era molt difícil accedir a una càtedra d'Institut i

comportava que les poques persones que ho aconseguïen eren d'una elevada categoria científica i intel·lectual. Pensem que la ciutat de Barcelona tenia només mitja dotzena d'Instituts; avui l'àrea metropolitana de Barcelona en té més de cinquanta.

Quan jo tenia 10 anys vaig conèixer "la senyoreta Pascual". Era una flamant catedràtica que ens donà la benvinguda a l'Institut Maragall. Tinc present aquell dia: portava una brusa blanca amb "gemelos", una faldilla grisa de quadres escocesos, i en entrar a la classe ens digué:

"La primera lección que recibí en este Instituto es la de Matemáticas..."

Aquesta manera d'introduir el curs em va agradar molt, i permeteu-me que us digui que és una fórmula que, en situacions semblants, he utilitzat moltes vegades com a recurs.

La Griselda Pascual ha estat una professora d'Institut excel·lent. Les seves classes tenien la virtut

de presentar els resultats d'una manera tan natural i tan viva que donava la impressió que la Matemàtica era una cosa que totes plegades anàvem fent. Amb ella apreníem a pensar o, en paraules seves, a llegir, escriure, escoltar i parlar, tot fent matemàtiques.

Conjunts, grups, els nombres reals construïts mitjançant successions de Cauchy, càlcul infinitesimal introduït amb rigor, problemes de construcció amb regla i compàs... vam veure amb ella al llarg del Batxillerat. Però no tan sols això, li havíem sentit dir que a Oberwolfach hi havia un Institut de Recerca per a les Matemàtiques, i de com hi vivien donats a l'estudi joves universitaris europeus, provant teoremes. ¿Quants i quantes estudiants, em pregunto, accedeixen avui a la Universitat havent sentit temes semblants?

Això era perquè l'any 1958 havia obtingut una beca del Consejo Superior de Investigaciones Científicas,

Ada Lovelace, als 19 anys